

გარდაიცვალა. დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ბოლო ხანამდე მუშაობდა რუსთაველის სახ. ლიტერატურის ინსტიტუტში. აღმოსავლური და დასავლური პოეზიის მისმა თარგმანებმა ეპოქა შექმნა ქართულ მთარგმნელობით ისტორიაში. ეს წიგნებია: ბო ძიუ-ი (1956), თავორის „გიტანჯალი“ (1960), „ბჰაგავატიტა“ (1963), „აღმოსავლური პოეზია“ (1966), დანტეს „ახალი ცხოვრება“ ბაჩანა ბრეგვაძესთან ერთად (1966), „ინდური საგალობლები“ (1973), ჰომეროსის „ოდისეა“ ზურაბ კიკნაძესთან ერთად (1975), პუშკინის „მცირე ტრაგედიები“ (1977), „მარიოტა“, დასავლურ-აღმოსავლური პოეზიის თარგმანები (1986). გამოქვეყნებული აქვს ევროპელი, ამერიკელი, რუსი მწერლების, ფილოსოფოსებისა და ანთროპოლოგების წერილების თარგმანები.

მისი ორიგინალური ლექსების პირველი კრებული „მზებუდობა“ დაიბეჭდა 1980 წელს, მეორე – „სარკიტა და სახითა“ – 2002 წელს.

1971 წელს გამოქვეყნდა მისი ფუნდამენტური გამოკვლევა „ტრაგიკული ნიღბები“ (პიროვნების გარდაქმნის მითოსური საფუძველი ვაჟა-ფშაველა პოემებში), 1978 წელს – ესეების კრებული „პოეზია – სიბრძნის დარგი“, 1989 წელს – „მშვენიერი მძლევარი“, 2002 წელს – „მწვანე ბივრიტი“.

გამოქვეყნებული აქვს არაერთი ნაშრომი ასომთავრული ანბანის გრაფიკულ და რიცხვულ ურთიერთშესაბამისობაზე, რომელთაგან აღსანიშნავია ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნებაში“ დაბეჭდილი წერილების სერია „ასომთავრულის გეომეტრიული სტრუქტურა“ (1977, №8), „ფარნავაზ-666“ (1978 №8, 1979, №2), „ასომთავრულის ერთიანი გრაფიკული სისტემა“ (1981, №4), რომლებშიც 200-მდე მისი ხელით შესრულებული გრაფიკული ნახაზია წარმოდგენილი. და ბოლოს, ამ თემატიკისადმი მიძღვნილი კრებული „ლაზარე გამოვედ გარე“ (2009).

აკაკის ოცტომეულის პირველი ტომი

აკაკი წერეთელი, თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად, ტომი I: ლექსები, 1856-1880; ტომის რედაქტორი იუზა ვეგენიძე; ტომი გამოსაცემად მოამზადეს, ვარიანტები, შენიშვნები და კომენტარები დაურთეს ელისაბედ ზარდიაშვილმა და ზურაბ ჭუმბურიძემ, თბ.: ლიტერატურის ინსტიტუტის გამ-ბა, 2010, 466 გვ.

უჩვეულო აღმოჩნდა აკაკი წერეთლის თხზულებათა სრული კრებულების ხვედრი: მიუხედავად იმისა, რომ შვიდტომეულს (1940-1959) „სრული კრებული“ ერქვა, ნათელი იყო, რომ რედაქციას – განსაკუთრებით ბოლო ტომებში – არც უცდია, გამოცემა ამომწურავი ყოფილიყო¹, რისი მიზეზი თუნდაც ის იყო, რომ ამ ბოლო ტომების გამოსვლას მომდევნო, უფრო სრული კრებულის გამოცემა წამოესწრო; სწორედ ეს, შვიდტომეულის დაწყებიდან ათი

წლის შემდეგ წამოწყებული თხუთმეტტომეული (1950-1963) თავისთავად გულისხმობდა, რომ ის თუნდაც ქრონოლოგიური დისტანციისა და ტომთა რაოდენობის გამო არსებულ გამოცემათა შორის – პირველ ყოვლისა, წინამორბედთან შედარებით – უფრო სრული და სრულყოფილი იქნებოდა, მაგრამ, ფაქტობრივ, ტექსტების რაოდენობით თხუთმეტტომეული შესამჩნევად ჩამორჩებოდა შვიდტომეულს (მაგალითად, თხუთმეტტომეულში გაუჩინარებულია შვიდტომეულში გამოქვეყნებული ოთხ ათეულზე მეტი ლექსი და ხუთი პოემა), რასაც კურიოზული შედეგებიც მოჰყვა, როცა აკაკის შემოქმედების მკვლევარს მშვიდად შეეძლო განეცხადებინა, რომ პოეტის ესა თუ ის ტექსტი შესული არაა თხზულებათა გამოცემებში (რაკი ეს მკვლევარი უკანასკნელ და, მისი თვალსაზრისით, ყველაზე სრულ გამოცემას ეუბნებოდა), ამ დროს კი ეს ტექსტი დაბეჭდილი იყო, ერთი შეხედვით, უფრო ნაკლებ შვიდტომეულში; შემდგომ, 1991 წელს, დაიწყო აკაკის თხზულებათა ახალი სრული კრებულის – თვრამეტტომეულის – გამოცემა, რომლის პირველ ტომს, ეულად დარჩენილს, გაგრძელება აღარ მოჰყოლია².

ახლახან, 2010 წლის მიწურულს, აკაკის დაბადების 170 წლისთავის თარიღის აღსანიშნავად, გამოქვეყნდა პირველი ტომი პოეტის თხზულებათა სრული კრებულის ოცტომეულისა, რომლის გამოცემასაც შეუდგა შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი (გამოცემის მთავარი რედაქტორი – ირმა რატიანი, პასუხისმგებელი მდივანი – ჯულიეტა გაბოძე).

ამ ახალი კრებულის რედაქტორ-გამომცემელთა წინაშე რამდენიმე ამოცანა იდგა, რომელთა აღსრულება თავდაპირველად ჯერ კიდევ თვრამეტტომეულის მომზადებისას, გასული საუკუნის 80-იანი და 90-იანი წლების მიჯნაზე, იქნა დასახული მიზნად:

პირველ ყოვლისა, საჭირო და აუცილებელი იყო, თხუთმეტტომეულის შობისეული დამლის აღმოფხვრა: იმ ტექსტების დაბრუნება თხზულებათა შორის, რომლებიც მანამდე იყო ცნობილი და გამოქვეყნებული (ხშირ შემთხვევაში – ავტორის სიცოცხლეშიც კი!), მაგრამ კომუნისტური საგამომცემლო კონიუნქტურის გამო პოეტის ტომებში ვერ მოხვდა. უცნაური იყო საბჭოთა ცენზურის თავად ეს ერთი გრიმასა: ის, რაც ნებადართული იყო 40-იან წლებში (თუნდაც ზემორეხსენებული რამდენიმე ათეული ლექსი და რამდენიმე პოემა), აკრძალული აღმოჩნდა 50-იან წლებში; თუკი 40-იან წლებში მიიჩნეოდა, რომ, რაკილა კლასიკოსის ტექსტი წარსულს მიეკუთვნებოდა, ის ხელუხლებელი რჩებოდა, 50-იან წლებში იმავე ტექსტების შინაარსსა თუ კონტექსტში სახიფათო მიმართებანი და აღუზიები შენიშნეს. შესაბამისად, გამოცემიდან დაუნდობლად ამოყარეს, ერთი მხრივ, რელიგიური მისწრაფების და, მეორე მხრივ, ანტირუსულ ან ანტისომხურ გამოვლინებათა მატარებელი პოეზია. ამდენად, იმდროინდელი ცენზურა, პარადოქსულად, თავისი ამ საქციელით უნებურად აღიარებდა, რომ დროთა განმავლობაში ნელ-ნელა უფრო ცხადი ხდებოდა კლასიკური ტექსტების აქტუალობა.

ზოგადად, ერთი რამ უნდა ითქვას: გულსატკენია, რომ მე-19 საუკუნისა და მე-20 საუკუნის პირველი ნახევრის ქართული ლიტერატურის თითქმის ყველა მნიშვნელოვანი წარმომადგენლის თხზულებათა სრული, აკადემიური გამოცემები (რომელთა რიცხვი არცთუ მცირეა!) განხორციელდა საბჭოთა პერიოდში, და ამდენად, არც მკითხველმა და არც მკვლევარმა არასოდეს იცის, – იმდროინდელი ცენზურული პირობების გამო, – რამდენად სანდო და რამდენად სრულია ესა თუ ის გამოცემა, ან კიდევ, რამდენად ასახავს ის პირველწყაროს, თუნდაც ხელნაწერს, თუნდაც პირვანდელ გამოცემას.

მეორე ამოცანა იყო, კრებულში შეტანა ყველა იმ ტექსტისა, რომლებიც თხუთმეტტომეულის გამოცემის შემდგომ აღმოჩნდა და წლების განმავლობაში ქვეყნდებოდა სხვადასხვაგან (აკაკის ცალკეული ნაწარმოებები ან მათი ახლად მიგნებული ვარიანტები, პუბლიცისტიკა, გამოხმაურებანი, პირადი წერილები, ანდა ტექსტები, ბოლო ხანს შეგროვებული და გამოცემული კრებულებში: „უცნობი აკაკი“ [აკაკი 2001] და „აკაკის უცნობი ნაწერები“ [ზარდიაშვილი 2005]). ყოველი მათგანისათვის ადგილის მიჩენა პოეტის თხზულებათა შორის, – ნაწერების ერთ მთლიან და ამ ეტაპზე ამომწურავ კრებულში, – უთუოდ იმგვარი საშური საქმეა, რომელიც ახალ პერსპექტივებს დაუსახავს აკაკის შემოქმედებისა და, საერთოდ, ქართული ლიტერატურისა თუ კულტურის მკვლევართ.

მესამე, კიდევ ერთხელ, გულდაგულ და ყურადღებით, უნდა შემოწმებულიყო ყველა შესაძლო გამოცემა და ყველა შესაძლო არქივი აკაკის აქამდე უცნობი ტექსტების ან ნაცნობი ტექსტების უცნობი ვარიანტების, ან კიდევ, პოეტის შემოქმედებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ახალი საბუთის მოსაპოვებლად. გამოირკვა, რომ თხუთმეტტომეულში არათუ გამოუქვეყნებელი ტექსტები, არამედ ზოგჯერ ზოგიერთი ავტორისეული ბეჭდური გამოცემაც კი გაუთვალისწინებელი აღმოჩნდა (მაგალითად, პოეტისეული კრებული „სალამური“ – იხ. [გაბოძე 2009:108-117]). ამგვარი ფართო ძიებისას აპრიორულადაც მოსალოდნელი იყო ძველი წიგნების, პრესისა და ხელნაწერების სხვადასხვა საცავებში იმგვარი გაუთვალისწინებელი თუ გამორჩენილი მასალის აღმოჩენა, რომელიც არაერთი ახალი შენამატით შეავსებდა აკაკის თხზულებათა სრულ კრებულს.

მეოთხე, პოეტის თხზულებათა მთელი გამოცემა უნდა დაჰყრდნობოდა ერთიან მეთოდოლოგიურ საფუძველსა და წესებს. საქმე ისაა, რომ ჯერ შვიდტომეულის სხვადასხვა ტომს გამოსაცემად ამზადებდნენ გამოკვეთილი და განსხვავებული შემოქმედებით-კვლევითი ინდივიდუალობის მქონე რედაქტორ-გამომცემლები³, რამაც განაპირობა ცალკეული ტომების ტექსტოლოგიური სტრატეგიისა და თანდართული კვლევით-საკომენტარო აპარატის სრულიად ნაირსახოვანი, თვალშისაცემად არაერთგვაროვანი სტილი; ასევე, შემდგომ, თხუთმეტტომეულის გამოცემა, მართალია, უმთავრესად გიორგი აბზიანიძის რედაქციით განხორციელდა, მაგრამ მისი ცალკეული ტომების გამზადება მაინც სხვა რედაქტორებსაც ჰქონდათ მიწოდებული, რის გამოც,

ვთქვათ, იოსებ გრიშაშვილის რედაქციით გამოცემული ტომები მკვეთრად განსხვავდებოდა სხვა ტომებისაგან, ერთი მხრივ, ტექსტის გამოცემის პრინციპებითაც და, მეორე მხრივ, ტექსტოლოგიური აპარატითაც (მაგალითად, ამ ტომებს არ ერთვის, რაც სხვა ტომებისათვისაა ჩვეული: ვარიანტების ერთიანი და ამომწურავი ნუსხა)⁴. მოკლედ, ახალ გამოცემაში აუცილებელი იყო საფუძველმდებ ტექსტოლოგიურ პირობათა ინტეგრალური გააზრება, მათი გამოყენება და განფენა მთელს კრებულში და, ზოგადად, გამოცემის წესებისა და თანდართული აპარატის სრული უნიფიცირება.

მეხუთე, აუცილებელი იყო ქართველი კლასიკოსების აკადემიურ გამოცემებში მეოცე საუკუნის განმავლობაში დამკვიდრებული ერთი მანკიერი პრაქტიკის უარყოფა, როცა ტექსტები ორთოგრაფიულად სწორდებოდა ან თანაბრდებოდა სალიტერატურო ენის თანამედროვე ნორმების მიხედვით, რითაც სრულიად ბუნდოვანდებოდა ავტორის ენობრივი პორტრეტი და, ამავე დროს, გამოცემული ტექსტები კარგავდნენ თავისთავად ლინგვისტურ-ისტორიულ ფასეულობას – მათი გამოყენების შესაძლებლობას – ეპოქისეულ ენობრივ მონაცემთა მოსაპოვებლად, დასადასტურებლად თუ აღსაწერად.

მეექვსე, საჭირო გახდა ტექსტოლოგიურ ტრადიციათა მრავალფეროვნებაში არჩევანის გაკეთება: ჩამოყალიბებულიყო კომენტართა გარკვეული მოდელი და ფარგლები (მაგალითად, უაღრესად საგულისხმო კომენტარები თუნდაც ინგოროყვასეულ, თუნდაც გრიშაშვილისეულ – არა მხოლოდ აკაკის თხზულებათა – გამოცემებში ხშირად გადაზრდილი იყო ფართო თვალსაწიერის კვლევით სტატიაში). ამავე დროს, ზოგადად, დასაძლევნი იყო კიდევ ერთი მანკიერი დაუწერელი წესი: ბოლომდე და გულწრფელად არ თქმულიყო პიროვნულ თუ იდეოლოგიურ უხერხულობათა შესახებ, მიჩქმალული დარჩენილიყო წინააღმდეგობანი, შერბილებულიყო ყოველგვარი მკვეთრი კუთხეები მწერლის ბიოგრაფიასა თუ შემოქმედებაში (ვთქვათ, მიჩუმათებულიყო მწგავე პირადი ურთიერთობანი მწერალთა შორის), და კიდევ, იმავე კომუნისტური კონიუნქტურის გამომისობით, არცთუ იშვიათად ვერ ხერხდებოდა მნიშვნელოვანი ფაქტებისა თუ პიროვნებათა, საერთოდ, მოხსენიება კომენტარებში.

მეშვიდე, აუცილებელი იყო, თხზულებათა აკადემიურ გამოცემებს დართოდა სხვადასხვა სახის საძიებლები, რათა მკვლევართათვის (რადგან, უწინარეს ყოვლისა, სწორედ მათ განეკუთვნება აკადემიური გამოცემები!) გაადვილებულიყო მათში მოთავსებული მასალით სარგებლობა და შემდგომი კვლევითი საქმიანობის წარმართვა.

აკაკი წერეთლის თხზულებათა სრული კრებულის ოცტომეულის უკვე გამოქვეყნებული პირველი ტომი გვაიმედებს, რომ ჩამოთვლილი ამოცანები დაძლეული იქნება მთელი გამოცემის მანძილზე, რადგან – წინათქმაც ამას მეტყველებს – გამოცემის კონცეფცია მკაფიოდ გააზრებული და გონივრულად დაგეგმილი ჩანს. სხვა თუ არაფერი, სავარაუდოა, რომ გამოცემის გას-

რულების შემდეგ სულს მოითქვამს აკაკის შემოქმედების ნებისმიერი შემსწავლელი, ნებისმიერი ის მკვლევარი, რომელსაც აკაკიეული კორპუსის მთელი სისრულით აღქმა დასჭირდება და რომელიც აქამდე იძულებული იყო, „თხზულებათა სრული კრების“ თხუთმეტტომეულს არ დასჯერებოდა და მუდმივად ეძებნა ან ემოწმებინა აკაკის უკვე ცნობილი ტექსტები ბევრ სხვა გამოცემაშიც, თუნდაც შვიდტომეულში (გულდასაწყვეტია, რომ გასული საუკუნის 50-იან წლებში აკრძალული – თუმცა ცნობილი – ამ ტექსტების ლექსიკა არ აისახა, ვთქვათ, აკაკის პოეზიის სიმფონიაში [სანიკიძე 1982]; [სანიკიძე 1983], რის გამოც – სხვა მიზეზთა გარდა – დაქვეითებულია ამ სიმფონიით სარგებლობის ნაყოფიერებაც).

რა შეიძლება ითქვას ზემოთ ჩამოთვლილი ამოცანების განხორციელების შესახებ ამჟამინდელ ეტაპზე, – თხზულებათა ოცტომეულის პირველი ტომის თვალსაწიერიდან?

პირველი: პოეტის შემოქმედების იმ პერიოდიდან, რომელიც წარმოდგენილია გამოქვეყნებულ ტომში (1856-1880) 1950 წლისათვის აკრძალულ ტექსტთაგან ამჯერად მხოლოდ ერთი მოხვდა, – კერძოდ, აკაკის ადრეული შემოქმედებისათვის საგულისხმო ლექსი „შამილის სიზმარი“ [აკაკი 2010:16-17, 340-344], რომელიც გამჭრალი იყო თხუთმეტტომეულში (ეს სწორედ ის დროა, როცა სტალინური პროპაგანდის მიერ იმამი შამილი „ბრიტანული იმპერიალიზმის აგენტად“ არის გამოცხადებული!) და რომელიც ამჯერად ისევ დაუბრუნდა პოეტის თხზულებათა კრებულს (თუმცა ეს ტექსტი შესულია თხუთმეტტომეულის წინამორბედ შვიდტომეულშიც და მის მომდევნო თვრამეტტომეულშიც). იმედია, ამგვარ ახალ შემატებათა რიცხვი კიდევ უფრო უხვი გახდება შემდგომში (განსაკუთრებით იმ ტომებში, რომელთაც აკაკის გვიანდელი ლირიკა და პოემები უნდა მოიცვან).

მეორე: ამჟამინდელი ოცტომეულის პირველ ტომში, განსხვავებით წინამორბედი თვრამეტტომეულის პირველი ტომისაგან, მოთავსებულია თერთმეტი ახალი ტექსტი (და ამას გარდა, ერთი წლითაა – 1880 წლამდე – გადაწეული ტომის ქრონოლოგიური ბოლო ზღვარი, რის გამოც კრებულს ამ წელს დაწერილი კიდევ თერთმეტი ლექსი დაემატა, რომლებიც, – ყოველი მათგანი, – შესული იყო თხუთმეტტომეულის მეორე ტომში)⁵. ამ სიახლეთაგან შვიდი ტექსტი გამოქვეყნებული იყო ხსენებულ კრებულში „უცნობი აკაკი“, ხოლო ამჯერად თითოეულ მათგანს შესაბამისი ჟანრობრივი და ქრონოლოგიური ადგილი მიეჩინა.

მესამე: სხვადასხვა არქივების ხელახლა შესწავლამ აღმოაჩინა ოთხი სრულიად ახალი ლექსი, რომლებიც არასოდეს გამოქვეყნებულა, – მით უმეტეს, პოეტის თხზულებათა კრებულებში: „სურვილი“ [აკაკი 2010:40], „ჭურდ გოგოს“ [აკაკი 2010: 41], „ყადის ჯორები“ [აკაკი 2010:43-44], „სომხებს“ [აკაკი 2010:102]. ამას გარდა, კვლევითმა ძიებებმა შესაძლებელი გახადა, გამოყენებულიყო აქამდე ცნობილი ტექსტების უცნობი ვარიანტები, ხოლო ვარიანტების სიმრავლე და, რაც მთავარია, მათი სწორი ქრონოლოგიური

დალაგება საშუალებას იძლევა, დადგენილი ტექსტი უფრო მიუახლოვდეს ნაწარმოების საბოლოო სახეს, ანუ ეგრეთ წოდებული „ავტორისეული ნების“ გამოვლენას; და კიდევ, ახალმა საარქივო მასალებმა საფუძველი გაუჩინა გამომცემლებს, შეეცვალათ თუ გაესწორებინათ ადრე მიღებული თარიღები (სახელგანთქმულ ტექსტთაგან გადათარიღებულია, მაგალითად, „ლამურა“ [აკაკი 2010:430]).

მეთხუ: ამჟერად, პირველი ტომის კვალობაზე, ძნელია ითქვას, რამდენად იქნება უნიფიცირებული ოცივე ტომის გამოსაცემად მომზადებული ტექსტი და ამ ტექსტებისათვის თანდართული აპარატი, თუმცა სარედაქციო კოლეგიის განაცხადი ამის საწინდარს ნამდვილად იძლევა (გულდასაწყვეტია, რომ ტექსტობრივადაც და პოლიგრაფიულად კარგად მოწესრიგებულ გამოცემაში რამდენიმე ადგილას გაპარულა ტექნიკური ნაირგვაროვბა: ორიოდ შემთხვევაში – განსხვავებით ყველა სხვა შემთხვევისაგან – ახალი ტექსტი იქვე მიჰყვება წინამორბედს და არ იწყება ახალი გვერიდან [აკაკი 2010:49,260]; და კიდევ, მთელი ტომის მანძილზე განუსაზღვრელი და ცვალებადია სათაურების ადგილი). რაც ამთავითვე ცხადად ჩანს, მცდელობა არ იქნა დაკლებული, ტექსტები დადგენილიყო ერთიანი პრინციპით, ხოლო ვარიანტები ერთგვაროვნად აღნუსხულიყო იმ ფორმით (თუნდაც გარკვეულწილად განახლებული სახით, – მაგალითად, თანდართულ აპარატში ყოველი ცალკეული ტექსტისათვის თარიღისა და ხელმოწერის სავალდებულო მითითებით), რომელიც ქართველ მწერალთა ტექსტების აკადემიურ გამოცემებში სოლომონ ყუბანეიშვილის ხელმძღვანელობით დამკვიდრდა: ჯერ, ნაწილობრივ, ნიკოლოზ ბარათაშვილის თხზულებათა სრულ კრებულში 1945 წელს, საბოლოოდ კი – 1950 წელს, როცა ტექსტოლოგიურ მონაცემთა ამგვარი აღნუსხვა და გაფორმება – თავიანთი ტექნიკური მახასიათებლებითურთ – წესად დაიდო ალექსანდრე ყაზბეგის ხუთ-ტომეულის მეხუთე ტომსა (სადაც მწერლის წინა ტომებში გამოკვეყნებულ თხზულებათა ვარიანტებია მოთავსებული) და სწორედ აკაკი წერეთლის თხუთმეტომეულის პირველ ტომში.

მეხუთე: უკვე სარედაქციო წინათქმაში განცხადებულია, რომ გამოცემაში ყოველთვის დაცულია ტექსტის ავტორისეული, თავდაპირველი დაწერილობა და გამომცემლებს სრულებით არ უცდიათ, მიღებული ნორმების მიხედვით ჩაესწორებინათ პოეტის მიერ გამოყენებული გრამატიკული თუ ორთოგრაფიული ფორმები (თუნდაც ისინი, იმჟამინდელი ან ამჟამინდელი თვალსაზრისით, უმართებულოდ და მცდარად ჩანდეს), რაც უთუოდ ახალი და სწორი სტრატეგიაა ქართულ ტექსტოლოგიურ პრაქტიკაში.

მეექვსე: გაჭირდება გადაჭრით იმის თქმა, თუ რამდენად უპრიანი ან აუსცილებელი იყო, აკადემიური გამოცემის თითოეულ ტექსტს დართოდა ლიტერატურული კომენტარი, რომელშიც აისახებოდა ამა თუ იმ ნაწარმოების შემოქმედებითი ისტორია, მისი შექმნის ლიტერატურული თუ იდეური წინამძღვრები, ან კიდევ, გამოძახილი თანამედროვეთა შორის. ჩანს,

რედაქციამ გარდაუვალ აუცილებლობად არ მიიჩნია გამოცემისთვის ამ ტიპის კომენტარის მომზადება და შეგნებულად აარიდა თავი აპარატის ნაწილის თვალშისაცემ გაზრდასაც და კომენტარებში ინტერპრეტაციული სულისკვეთების შემოჭრის საფრთხესაც. მაგრამ დარწმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ ის, რაც ერთვის ყოველ გამოქვეყნებულ ტექსტს – ერთი მხრივ, ტექსტოლოგიური და, მეორე მხრივ, აუცილებელი ისტორიული კომენტარი, ანუ ცნობები ისტორიულ პირთა ვინაობის შესახებ – შესრულებულია საქმისა და მასალის კარგი ცოდნით. ამავე დროს, გამოცემული ტომი გვაიმედებს, რომ არავითარი სიმკვეთრეები და უხერხულობანი გამოცემიდან – საბჭოური „პურიტანული“ პრაქტიკისაგან განსხვავებით – გაძევებული არ იქნება, რისი ერთი დასტურია პოეტის თხზულებათა სრულ კრებულში პირველად მოთავსებული ტექსტი: აქამდე მხოლოდ ერთხელ გამოქვეყნებული ლექსი „აკაკისგან თ-დ ილია ჭავჭავაძეს“ [აკაკი 2010:278-279].

მეზვიდე: ტომი აღჭურვილია სამი საძიებლით: ერთში ასახულია ლექსებში ნახსენები პირნი, მეორეში – გეოგრაფიული სახელები, მესამე კი პირველ ტომში შესული ლექსების ანბანურ ნუსხას მოიცავს. უეჭველია, რომ სამივე მათგანი უთუოდ დაეხმარება ტექსტებში საორიენტაციოდ როგორც ჩვეულებრივ, რიგით მკითხველს, ისე, განსაკუთრებით, პოეტის შემოქმედების შემსწავლელს, რომელსაც ამგვარი დამხმარე საშუალებანი კვლევითი საქმიანობისათვის საჭირო ძიებას გაუადვილებს. უკვე გამოქვეყნებული საძიებლების გარდა, დანარჩენი საცნობარო მასალის მოსათავსებლად, სარედაქციო კოლეგიის დაპირებით, საგანგებოდ ივარაუდება ოცტომეულის უკანასკნელი ტომი.

ამდენად, აკაკის თხზულებათა ახლახან წამოწყებული სრული კრებულის პირველივე ტომი არა მარტო მნიშვნელოვანი სამომავლო განაცხადია ფუნდამენტური გამოცემის ხორცშესახსმელად, არამედ ამჟამადაც სანდო წყაროს წარმოადგენს იმათთვის, ვინც აკაკის პოეზიის ადრეული პერიოდის შესწავლას შესდგომია ან შესწავლას აპირებს.

მეტიც, არ იქნება ხმამაღალი განცხადება იმის თქმა, რომ 21-ე საუკუნეში ჯერჯერობით არ განხორციელებულა ქართული კლასიკური ლიტერატურის უფრო სერიოზული, უფრო აკადემიური, უფრო სრულყოფილი გამოცემა, – თუნდაც ამჯერად იმ ორასამდე ტექსტის ფარგლებში, რომლებიც ოცტომეულის ამ ერთ წიგნშია მოთავსებული.

უეჭველად შეიძლება დადასტურდეს, რომ ქართული ლიტერატურის ბევრი მკითხველი და ნებისმიერი მკვლევარი დაძაბული ყურადღებით ელის აკაკის თხზულებათა სრული კრებულის დარჩენილი ცხრამეტი ტომის გამოსვლას და მთელი გამოცემის წარმატებულ გასრულებას.

შენიშვნები

- 1 იხ. თუნდაც მე-7 ტომის „წინასიტყვაობა“: „აკაკი წერეთლის თხზულებათა ამ კრებულში არ შევიდა გეგმით განზრახული პოეტის მიწერ-მოწერა, კერძო წერილები, რაც ერთი ტომის მასალას შეიცავს“ [აკაკი 1959:7].
- 2 დაწვრილებით იხ. საგანგებო ნაშრომი აკაკის თხზულებათა გამოცემების შესახებ: [გაბოძე 2009].
- 3 თხზულებათა კრებულის ამ გამოცემას ოცტომეულის წინასიტყვაობაში არა-ხუსტად ეწოდება პავლე ინგოროყვას რედაქციით შესრულებული გამოცემა (და თანაც მისი გასრულების თარიღიც არასწორადაა მითითებული) [აკაკი 2010:VI], თუმცა შვიდტომეულის I და II ტომის რედაქტორებია ალექსანდრე აბაშელი და პავლე ინგოროყვა, პავლე ინგოროყვავე რედაქტორობდა IV ტომს, იოსებ გრიშაშვილი – III და V ტომებს, ლევან ასათიანი – VI ტომს, სოლომონ ხუციშვილი – VII ტომს, თუმცა მისივე მომზადებულია გამოსაცემად VI ტომიც.
- 4 შდრ. თხუთმეტტომეული ერთ-ერთი შემფასებლის დაკვირვება: „პირველი ოთხი ტომის სამეცნიერო აპარატი ისე განსხვავდება მე-5-6 ტომებისაგან, თითქოს ისინი ორ სხვადასხვა გამოცემას ეკუთვნოდნენ“ [კალაძე 1961:378]. სხვათა შორის, იგივე შეიძლება ითქვას, მე-9 და მე-10 ტომებზეც მთელი კრებულის ტექსტოლოგიურ კონტექსტში.
- 5 წინამორბედ გამოცემასთან შედარებით ერთადერთი მოსალოდნელი დანაკლისია „მეუდაბნოე“, რომელიც, როგორც ჩანს, შეცდომით იყო მოხვედრილი თვრამეტტომეულის პირველ ტომში. იქ დაბეჭდილი ტექსტი [აკაკი 1991:20-21] აკაკის ადრეული პოემის „მეუდაბნოეს“ (1859) საწყისი და ბოლო სტროფების შენაერთს წარმოადგენს და, სავარაუდოა, რომ ამჟამად მას ადგილი დაეთმოა იმ ტომში, რომელშიც პოეტის პოემები იქნება მოთავსებული (შვიდტომეულისა და თხუთმეტტომეულის დარად).

დამოწმებანი

- აკაკი 1959:** აკაკი წერეთელი. *თხზულებანი: სრული კრებული შვიდ ტომად*, ტომი VII, სოლომონ ხუციშვილის რედაქტორობით, თბ.: სახელგამი, 1959.
- აკაკი 1991:** აკაკი წერეთელი. *თხზულებათა სრული კრებული თვრამეტ ტომად*, ტომი I, თბ.: საქართველო, 1991.
- აკაკი 2001:** *უცნობი აკაკი: ახლად გამოვლენილი ნაწარმოებები*, გამოსაცემად მოამზადეს იუზა ევგენიძემ და ნანა ფრუიძემ, თბ.: თბილ. უნ-ტის გამ-ბა, 2001.
- აკაკი 2010:** აკაკი წერეთელი. *თხზულებათა სრული კრებული ოც ტომად*, ტომი I, თბ.: ლიტ-ის ინ-ტის გამ-ბა, 2010.
- გაბოძე 2009:** ჯულიეტა გაბოძე. *აკაკის თხზულებათა გამოცემები*, თბ.: ლიტ-ის ინ-ტის გამ-ბა, 2009.
- ზარდიაშვილი 2005:** ელისაბედ ზარდიაშვილი. *აკაკის უცნობი ნაწერები*, თბ.: ავ-ტოგრაფი, 2005.